

Narada samorządowa

Kogo zaprosić i jak przygotować
diagnozę dotyczącą ubóstwa
energetycznego?

Szykujesz się do przeprowadzenia narady lokalnej o kosztach energii? Pomożemy Ci dobrze przygotować się do spotkania, podpowiadając z jakich zasobów na terenie gminy możesz skorzystać. Ten dokument będzie przydatny, jeśli chcesz w scenariuszu narady lokalnej uwzględnić punkt pod tytułem „Diagnoza problemu w samorządzie – prezentacja, wystąpienie, pytania”. Nasze podpowiedzi pomogą przygotować się do stworzenia założeń diagnozy i wybrania osób, które warto zaprosić na lokalną naradę.

W dokumencie wskazujemy **źródła wiedzy dotyczące ubóstwa energetycznego, które mogą być dostępne w samorządzie**. Podzieliliśmy je na cztery rozdziały, ułatwiając Ci przygotowanie prezentacji na spotkanie. Zdajemy sobie sprawę, że szykując się do wydarzenia możesz mieć ograniczone możliwości czasowe, jednak zachęcamy do uważnego przejrzenia dokumentów i dotarcia do osób, które mogą naświetlić problem – dzięki temu zdobędziesz nowe możliwości przyjrzenia się ubóstwu energetycznemu i zwiększysz szanse na walkę z nim w Twoim samorządzie.

Polecamy, aby prezentację o sytuacji i zbieranie informacji o problemie w gminie podzielić na cztery części i tak też ułożyliśmy podpowiedzi, dotyczące tego, kogo pytać i gdzie szukać danych. Sugerujemy by tak też ułożyć kolejność prezentowanych podczas spotkania treści:

1. Jak z lotu ptaka wygląda sytuacja społeczno-ekonomiczna w miejscowości?
2. Jak wygląda sytuacja pod kątem przyczyn i konsekwencji zjawiska ubóstwa energetycznego?
3. Jakie rozwiązania dotyczące radzenia sobie z ubóstwem energetycznym są dostępne dla mieszkańców i mieszkańek w gminie?
4. Jakie gmina ma pomysły (zapisy już istniejących dokumentów strategicznych) i marzenia (czego by potrzebowała i o czym marzyła na rzecz zmiany) na rozwiązanie problemu?

1. Jak z lotu ptaka wygląda sytuacja społeczno-ekonomiczna w miejscowości?

Kto może Ci dostarczyć informacji:

- pracownicy i pracownice urzędu miasta, odpowiadający za politykę społeczną,
- koordynatorzy i koordynatorki działów organizacyjnych w ośrodkach pomocy społecznej,
- konsultanci i konsultantki zajmujący się polityką miejską,
- pracownicy i pracownice terenowi instytucji kontrolujących gospodarstwa domowe.

Jakie dane przejrzeć (uwaga – to jest bardzo szeroki zbiór, nie wszystkie dane są w każdej gminie dostępne):

- Dostępne dane publiczne, które można przejrzeć by przygotować się do diagnozowania sytuacji w gminie:
 - Europejski Urząd Statystyczny (Eurostat),
 - Bank Danych Lokalnych GUS – dane krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne,
 - dane z Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków (do uzyskania w trybie dostępu do informacji publicznej) dotyczące wykorzystania pieców na paliwo,
 - dane Ministerstwa Finansów (głównie podatkowe – zamożność na podst. PIT),
 - dane o typie zabudowy, wieku budynków -> BDOT10K,
- przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny oraz wydatki na osobę (na poziomie województwa są publikowane przez GUS),
- przeciętne miesięczne spożycie wybranych artykułów żywnościowych/osobę (na poziomie województwa są publikowane przez GUS)
- liczba, rozkład wiekowy i płciowy mieszkańców,
- wynagrodzenia i świadczenia społeczne na rzecz rodziny, z pomocy społecznej i programu Rodzina 500+,
- dane pomocy społecznej o odbiorcach pomocy społ., być może także świadczeniach jakoś szczególnie związanych z ubóstwem energetycznym (Empatia),
- bezrobocie rejestrowane i inne dane dotyczące rynku pracy (na poziomie powiatów) lub liczba osób bezrobotnych/mieszkańców w wieku produkcyjnym (na poziomie gmin),
- przeludnienie domów i mieszkań,
- obciążenie kosztami mieszkaniowymi,

- ubóstwo materialne i ryzyko popadnięcia w ubóstwo materialne (dostępne w ośrodkach pomocy społecznej dla osób poniżej kryterium dochodowego),
- wydatki na wsparcie socjalne (np. w ramach Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków – krajowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne),
- Dane o jakości powietrza:
 - [dane GIOŚ](#) o jakości powietrza,
 - prywatne firmy dostarczające informacje o jakości powietrza – np. [Airly](#), [LookO2](#),
 - [dane ESA](#) (satelitatne – Sentinel / Copernicus),
 - OŚ-PB – krajowa baza emisji gazów cieplarnianych (dostęp do informacji poprzez stronę www po zalogowaniu – wymagane uprawnienia),
- dane o mieszkańcach, jeśli są przez Państwa zbierane w formie zbiorczego kwestionariusza:
 - adres budynku,
 - rodzaj budynku (jednorodz., wielorodz., budynek zbiorowego zamieszkania),
 - źródła ciepła zainstalowane w budynku i ich liczby (jeśli więcej niż jedno),
 - stosowane paliwa i ew. klasy kotła (dane z Agencji Rynku Energii o instalacjach prosumentów (OZE)),
 - eksploatacja źródeł ciepła (tak/nie, ile z nich jest eksploatowanych),
 - funkcje źródła ciepła (ogrzewanie budynku, ogrzewanie wody),
 - dane kontaktowe osoby wypełniającej formularz.

2. Jak wygląda sytuacja pod kątem przyczyn i konsekwencji zjawiska ubóstwa energetycznego?

Kto może Ci dostarczyć informacji:

- inspektorzy i inspektorki udzielający dodatków energetycznych w danej lokalizacji,
- pracownicy i pracownice socjalni przydzielający dodatki mieszkaniowe i energetyczne,
- doradcy energetyczni,
- pracownicy i pracownice urzędu miasta, odpowiadający za politykę środowiskowo-energetyczną (posiadają np. informację ile procent osób zalega z rachunkami),
- gminne Punkty Konsultacyjne Programu „Czyste Powietrze”,
- przedstawiciele banków oferujących kredyt „Czyste Powietrze”,
- Narodowy i Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- lokalnie działające pomocowe organizacje pozarządowe.

Jakie dane przejrzeć (uwaga – to jest bardzo szeroki zbiór, nie wszystkie dane są w każdej gminie dostępne):

- plan zaopatrzenia w energię elektryczną, paliwa gazowe i ciepło – stanowi szersze opracowanie dotyczące nie tylko energii elektrycznej, ale również ciepła i paliw gazowych na poziomie gminy. Projekt założeń w odniesieniu do energii elektrycznej określa: (1) ocenę stanu aktualnego i przewidywanych zmian, (2) zapotrzebowania na energię elektryczną, (3) przedsięwzięcia racjonalizujące użytkowanie energii elektrycznej, (4) możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zasobów paliw i energii, z uwzględnieniem energii elektrycznej wytwarzanej w odnawialnych źródłach energii i energii elektrycznej i ciepła użytkowego wytwarzanych w kogeneracji, (5) zakres współpracy z innymi gminami (z [publikacji URE](#)),
- dane od dostawców (operatorów systemu dystrybucyjnego) energii elektrycznej i gazu funkcjonujących na terenie danej gminy,
- liczba kotłowni, sieci cieplnych, gazowych i kanalizacji wg lokalizacji,
- dane dotyczące zużycia wody, energii elektrycznej oraz gazu w gospodarstwach domowych,
- dane dotyczące źródeł ogrzewania na terenie gminy,
- sytuacja związana ze sposobem zasilania w gminie (OZE, jakość sieci przesyłowych).

3. Jakie rozwiązania dotyczące radzenia sobie z ubóstwem energetycznym są dostępne dla mieszkańców i mieszkank w gminie?

Kto może Ci dostarczyć informacji:

- pracownicy i pracownice urzędów gminy ds. inwestycji,
- pracownicy i pracownice urzędu miasta, odpowiadający za politykę środowiskowo-energetyczną, społeczną, rewitalizację,
- doradcy energetyczni,
- gminne Punkty Konsultacyjne Programu Czyste Powietrze,
- przedstawiciele banków oferujących kredyt Czyste Powietrze,
- Narodowy i Wojewódzkie Fundusze Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- lokalne federacje konsumentów oraz organizacje rzeczników konsumentów,
- pracownicy i pracownice organizacji pomocowych (ośrodki pomocy społecznej, centra usług społecznych).

Poniżej znajdziesz dokumenty i programy, które są obecnie lub w najbliższej przyszłości dostępne (warto wskazać te możliwości, które gmina oferuje).

Wsparcie inwestycyjne:

- **Program „Czyste powietrze”** ([>> link](#)) – program rządowy, realizowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej:
 - program dotacyjny na wymianę źródeł ciepła i termomodernizację domu: do 30, 37 lub 69 tys. zł (w zależności od dochodów), przeznaczony dla właścicieli i współwłaścicieli domów jednorodzinnych, lub wydzielonych w budynkach jednorodzinnych lokali mieszkalnych z wyodrębnioną księgą wieczystą. Wnioski składa się internetowo lub w oddziale WFOŚiGW.
 - **Program Stop Smog**, do którego zgłaszają się gminy położone na obszarze, gdzie obowiązuje tzw. uchwała antysmogowa. Zakłada włączenie środków gminy (ok 30%) i częściowo (ok 70%) z programu „Czyste Powietrze” na likwidację lub wymianę źródeł ciepła na niskoemisyjne oraz termomodernizację w budynkach mieszkalnych jednorodzinnych osób najmniej zamożnych. Średni koszt realizacji przedsięwzięcia niskoemisyjnego w jednym budynku, a w przypadku budynku o dwóch lokalach – w jednym lokalu, nie może przekroczyć 53 000 zł.

- **Projekt Doradztwo Energetyczne** ([>> link](#)) – projekt organizujący pracę doradców energetycznych (szkolenia, audyty, doradztwo), realizowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) oraz partnerów w 16 regionach na terenie całego kraju.
- **Fundusz Termomodernizacji i Remontów** ([>> link](#)) – o przyznanie premii termomodernizacyjnej ubiegać się może właściciel lub zarządca niemal każdego budynku (domy jednorodzinne, wielorodzinne, budynku użyteczności publicznej, etc.). Jej wysokość wynosi 20% wykorzystanej kwoty kredytu zaciągniętego na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego, jednak nie więcej niż 16% kosztów poniesionych na realizację przedsięwzięcia termomodernizacyjnego i dwukrotność przewidywanych rocznych oszczędności kosztów energii, ustalonych na podstawie audytu energetycznego. Warunkiem koniecznym korzystania z tego instrumentu jest zaciągnięcie zobowiązania kredytowego, co możliwe jest wyłącznie w przypadku podmiotów posiadających zdolność kredytową.
- **działania Fundacji Habitat for Humanity** ([>> link](#)), która prowadzi rozbudowany program termomodernizacji budynków zamieszkałych przez gospodarstwa ubogie i wykluczone społecznie (w tym ubogie energetycznie), które miałyby trudność z samodzielnym przeprowadzeniem takiej inwestycji. Remonty te prowadzone są przy udziale samych beneficjentów, a także wolontariuszy i darczyńców. Fundacja jest finansowana z datków charytatywnych. Oprócz technicznej interwencji podmiot ten prowadzi działania edukacyjne w zakresie efektywnego wykorzystania energii, a także działania animacyjno-integracyjne dla społeczności lokalnych.

- **Program „Ciepłe Mieszkanie”** (projekt, start w 1. kwartale 2022 r.) – program dotyczący likwidacji niskiej emisji wspierającej wzrost efektywności energetycznej lokali w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych, ale skierowany będzie do odbiorców indywidualnych. Program dofinansujący wymianę nieefektywnych źródeł ciepła na paliwa stałe w budynkach wielorodzinnych realizowany będzie w latach 2022-2026, przy czym zobowiązania podejmowane będą do 31.12.2023 r. Beneficjentami programu będą gminy, które następnie będą ogłaszać nabory na swoim terenie.
- **Program „Moje ciepło”** (projekt, start w 2022 r.), realizowany przez NFOŚiGW, w jego ramach będzie można uzyskać dofinansowanie do zakupu i montażu pomp ciepła w nowych domach jednorodzinnych. Poziom dofinansowania ma wynieść do 30% kosztów kwalifikowanych inwestycji (lub 45% dla posiadaczy Karty Dużej Rodziny), czyli do 21 000 zł w przypadku gruntowych pomp ciepła, do 7 000 zł w przypadku pomp powietrze-powietrze i powietrze-woda.

Wsparcie finansowe

Dla odbiorców indywidualnych:

- Do początku 2022 r. działał **dodatek energetyczny**, którego zadaniem było rekompensowanie rachunków za prąd. Był formą finansowego wsparcia dla odbiorców wrażliwych, jego przyznanie było uzależnione od przyznania dodatku mieszkaniowego. Do uzyskania dodatku mieszkaniowego niezbędne było spełnianie kryterium dochodu i powierzchni. Wysokość dodatków w zależności od wielkości gospodarstwa domowego wynosi w 2022 od 12,09 zł do 20,15 zł na miesiąc. Obecnie, dodatek energetyczny został zastąpiony przez **dodatek ostonowy** – element tarczy antyinflacyjnej, jednak jest to forma tymczasowa.
- **Ulga Termomodernizacyjna** – odliczenie od podstawy obliczenia podatku wydatków na materiały budowlane, urządzenia i usługi, związane z realizacją termomodernizacji w jednorodzinym budynku mieszkalnym. Ulga do 53 tys. zł na podatnika niezależnie od liczby posiadanych nieruchomości. Ulgę można łączyć, np. z dotacją z programu „Czyste Powietrze”.
- **Program Mój Prąd 4.0** – dofinansowanie dla osób fizycznych na domowe mikroinstalacje fotowoltaiczne (PV) oraz na magazyny energii i ciepła, które zwiększają autokonsumpcję energii elektrycznej wytworzonej z własnych paneli PV. Maksymalne dofinansowanie na mikroinstalacje wraz z magazynami energii może sięgnąć nawet ponad 20 tys. zł.
- **Ryczałt na opał przyznawany przez samorządy w oparciu o ustawę o dodatkach mieszkaniowych.** Przysługuje on gospodarstwom spełniającym warunki otrzymania dodatku mieszkaniowego, które nie posiadają centralnego ogrzewania, ciepłej wody lub gazu przewodowego

z zewnętrznego źródła. Stanowi on część dodatku mieszkaniowego.

- **Zasiłki celowe przyznawane przez pracowników socjalnych w ośrodkach pomocy społecznej** (na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Art. 39.2 posiada zapis o możliwości przyznania takiego zasiłku na pokrycie kosztów opału, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu).

Dla sektora publicznego i przedsiębiorstw:

- **PUSZCZYK Niskoemisyjne budynki użyteczności publicznej** – program dla budynków użyteczności publicznej i budynków zamieszkania zbiorowego, wspierający inwestycje polegające na budowie nowych budynków, dokończeniu rozpoczętej wcześniej budowy czy wykonywaniu ich odbudowy, rozbudowy lub nadbudowy.
- **Energia Plus** – pożyczki i dotacje dla przedsiębiorstw na zmniejszenie ich negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na modernizację lub rozbudowę sieci ciepłowniczych, przedsięwzięcia służące poprawie efektywności energetycznej i poprawie jakości powietrza.

Wsparcie edukacyjne:

- materiały edukacyjne w ramach „Akademii Czystego Powietrza” ([>> link](#)).
- **Projekt Assist** ([>> link](#)) – w ramach projektu ASSIST powstał formularz, który po wprowadzeniu informacji (rodzaj oświetlenia, sprzętu AGD itp.), wskazuje obszary, które należałoby poprawić, aby zmniejszyć wydatki na energię oraz zwiększyć efektywność energetyczną budynku czy mieszkania.
- **Projekt STEP** Solutions to Tackle Energy Poverty ([>> link](#)) – główne działania STEP to szkolenia online i offline dla doradców konsumenckich i innych instytucji mających bezpośredni kontakt z indywidualnym konsumentem, bezpośrednie poradnictwo w schemacie: proste poradnictwo oraz wsparcie bardziej wyspecjalizowanych doradców, spotkania z konsumentami wrażliwymi, warsztaty, działania na rzecz zmian w przepisach i procedurach chroniących indywidualnego konsumenta na rynku energii.

Inne elementy wsparcia:

- **Partnerska Inicjatywa Miast** – wspiera miasta poprzez wymianę wiedzy, dzięki utworzonym sieciom tematycznym. Uczestnicy wspólnie określają główne problemy i cele, na których chcą skupić swoją współpracę, aby w rezultacie wypracować ścieżkę dojścia do rozwiązania określonego problemu, przed którym stoi ich miasto ([>> link](#)).

4. Jakie gmina ma pomysły (zapisy już istniejących dokumentów strategicznych) i marzenia (czego by potrzebowała i o czym marzyła na rzecz zmiany) na rozwiązanie problemu?

Kto może Ci dostarczyć informacji:

- przedstawiciele i przedstawicielki samorządu województwa odpowiedzialni za regionalne dokumenty strategiczne
- przedstawiciele i przedstawicielki organizacji pomocowych takich jak m.in. Centra Usług Społecznych oraz Ośrodki Pomocy Społecznej

Potencjalne pomysły na poszerzone działania diagnostyczne:

- Wytyczne służące przygotowaniu bazy osób dotkniętych ubóstwem energetycznym ([>> link](#)).
- „LeadAIR – przewodnik dla samorządów. Jak finansować działania na rzecz poprawy jakości powietrza i realizacji celów klimatyczno-energetycznych?” – zestawienie instrumentów wsparcia transformacji energetycznej oraz działań proklimatycznych, przygotowane przez Forum Energii ([>> link](#)).
- „Informator dla pracowników pomocy społecznej” ([>> link](#)).

Wszystkie linki pojawiające się w tekście:

- » dane GIOŚ: <https://waqi.info/#/c/51.159/19.047/6.9z>,
- » Airly: <https://airly.org/map/pl/>,
- » LookO2: <http://looko2.com/heatmap.php>,
- » dane ESA: https://www.esa.int/ESA_Multimedia/Images/2020/06/Global_air_pollution_maps_now_available,
- » publikacja URE: [https://www.mindomo.com/doc/60030c8e7a32419a987769687906a554/2009.09.01-biuletyn_nr5%20\(1\).pdf?m=2ace3c4e14b44f669c38bb39f871ab97](https://www.mindomo.com/doc/60030c8e7a32419a987769687906a554/2009.09.01-biuletyn_nr5%20(1).pdf?m=2ace3c4e14b44f669c38bb39f871ab97),
- » Program Czyste Powietrze: <https://czystepowietrze.gov.pl/>,
- » Projekt Doradztwo Energetyczne: <https://doradztwo-energetyczne.gov.pl/>,
- » Fundusz Termomodernizacji i Remontów: <https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/fundusze/fundusz-termomodernizacji-i-remontow-ftir/>,
- » Fundacja Habitat for Humanity: <https://habitat.pl/>
- » materiały edukacyjne w ramach „Akademii Czystego Powietrza”: <https://czystepowietrze.gov.pl/akademia-czystego-powietrza/>
- » Projekt Assist: <http://www.assist2gether.eu/pol-risultati>
- » Projekt STEP Solutions to Tackle Energy Poverty: <https://www.stepenergy.eu/pl/>
- » Partnerska Inicjatywa Miast: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/partnerska-inicjatywa-miast>,
- » Wytyczne służące przygotowaniu bazy osób dotkniętych ubóstwem energetycznym: <https://powietrze.malopolska.pl/program-ochrony-powietrza/wytyczne-ubostwo-energetyczne/>,
- » „LeadAIR – przewodnik dla samorządów. Jak finansować działania na rzecz poprawy jakości powietrza i realizacji celów klimatyczno-energetycznych?»: <https://www.forum-energii.eu/pl/analizy/leadair-przewodnik-dla-samorzadow>,
- » „Informator dla pracowników pomocy społecznej” https://www.pine.org.pl/wp-content/uploads/pdf/ubostwo_energ_inf_ps.pdf.

**NARADA
OBYWATELSKA**
O KOSZTACH ENERGII

Fundacja Stocznia
Plac Zamkowy 10
00-277 Warszawa

naradaoenergii@stocznia.org.pl

Zdjęcia umieszczone w dokumencie pochodzą z filmów edukacyjnych, które znajdują się na stronie naradaoenergii.pl.